

ኦዲትና ኢንስፔክሽን – ከአዋጅ ቁጥር 985/2016 የተወሰዱ ተዛማጅ ይዘቶች

Audit & Inspection – Relevant Provisions of the Cooperative Societies Proclamation No. 985/2016
(Federal Negarit Gazette No. 7, 23 December 2016)

ይህ ሰነድ የኅብረት ሥራ ማኅበራት አዋጅ ቁጥር 985/2016ን መሠረት በማድረግ ከ«ኦዲትና ኢንስፔክሽን» አገልግሎት ጋር የሚዛመዱ አንቀጾችን በአማርኛ ማጠቃለያ መልክ ያቀርባል። ማጠቃለያዎቹ የይዘት ትርጉም እንጂ የአዋጁ ቃል በቃል ጥቅስ አይደሉም፤ ለሕጋዊ አገልግሎት የአዋጁን ኦሪጅናል ቅጂ ይመልከቱ።

1. ኦዲት (አንቀጽ 50)

አንቀጽ 50(1)	ሥልጣን ያለው አካል የማንኛውንም ማኅበር ሂሳብ እንደ በጀት ዓመቱ ቢያንስ በዓመት አንድ ጊዜ ራሱ ያስመረምራል ወይም እሱ በሚወክለው ሰው ኦዲት ያደርጋል።
አንቀጽ 50(2)	ኦዲቱ ያልተከፈሉ ዕዳዎች ካሉ እነርሱን፣ የጥሬ ገንዘብ ሂሳብን፣ የዋስትና ሰነዶችን፣ እንዲሁም ሀብትና ግዴታን መመርመርና ማረጋገጥን ያካትታል።
አንቀጽ 50(3)	የኦዲት ሪፖርቱ ለማኅበሩ ከደረሰበት ቀን ጀምሮ በ30 ቀናት ውስጥ ለጠቅላላ ጉባኤ መቅረብ አለበት።
አንቀጽ 50(4)፣ 50(5)	በኦዲት ሪፖርቱ ላይ ቅሬታ ያለው አካል ጠቅላላ ጉባኤ ሪፖርቱን ካጸደቀ በኋላ በ30 ቀናት ውስጥ ዳግም ምርመራ መጠየቅ ይችላል፤ ከዚህ ጊዜ በኋላ የቀረበ ጥያቄ ተቀባይነት የለውም።
አንቀጽ 51	ኦዲተሩ የማኅበሩን እውነተኛ የሂሳብ አቋም የሚያሳይ ሪፖርት ማቅረብ አለበት። ሆኖ ብሎ ከትክክለኛው ያነሰ ወይም የበለጠ ሪፖርት አቅርቦ ጉዳት ያደረሰ ኦዲተር በሕጉ መሠረት ተጠያቂ ይሆናል።

2. ኢንስፔክሽን (አንቀጽ 52–53)

አንቀጽ 52(1)	ሥልጣን ያለው አካል የማንኛውንም ማኅበር የአደረጃጀት ሁኔታ፣ አፈጻጸም፣ መዛግብትና የገንዘብ ሁኔታ ኢንስፔክት ማድረግ ይችላል።
አንቀጽ 52(2)	የሥራ አመራር ኮሚቴ አብዛኛው አባላት ወይም ከጠቅላላ አባላት አንድ ሦስተኛው ሲጠይቁ ሥልጣን ያለው አካል ኢንስፔክሽን ማድረግ አለበት።
አንቀጽ 52(3)፣ 52(4)	ማኅበሩ አፈጻጸሙ ተቀባይነት ባላቸው መለኪያ ደረጃዎች እንዲለካ ያደርጋል፤ ሥልጣን ያለው አካል ስለ አፈጻጸም መለኪያ ደረጃዎች መመሪያ ያወጣል።
አንቀጽ 53	የኦዲትና የኢንስፔክሽን ውጤት በሥልጣን ያለው አካል ጽሕፈት ቤትና በማኅበሩ ውስጥ ለማንኛውም ሰው በቀላሉ ሊታይ በሚችል መንገድ መቀመጥ አለበት።

3. በኪሳራ ወይም በንብረት ላይ ጉዳት ሲገኝ የሚወሰድ እርምጃ (አንቀጽ 54)

አንቀጽ 54(1)	ኦዲተሩ ወይም ኢንስፔክተሩ ለሥራ አመራር ኮሚቴ፣ ለጠቅላላ ጉባኤ ወይም ሥልጣን ላለው አካል ሪፖርት ያቀርባል፤ የሚያቀርበው ከተፈቀደ በጀት ውጭ ክፍያ፣ ከግዥ ሥርዓት ውጭ የተደረገ ውል፣ በስህተት ወይም በቸልተኝነት የተከሰተ በማኅበሩ ንብረት ላይ የደረሰ ጉዳት፣ ወይም የማኅበሩን ገንዘብ ያላገባበ መውሰድ ሲገኝ ነው።
------------	--

አንቀጽ 54(2)	ሪፖርቱ የደረሰው ሥልጣን ያለው አካል ጉዳዩ የሚመለከተውን ሰው ጠርቶ በሁለት ተከታታይ የሥራ ቀናት ውስጥ መከላከያ እንዲያቀርብ ዕድል ይሰጣል።
አንቀጽ 54(3)	ገንዘብ ወይም ንብረት ያላገባብ የወሰደ ሰው ተጠያቂ ሆኖ ከተገኘ ከወለድ፣ ካሳና ጉዳት ጋር እንዲመልስ ይጠየቃል፤ ካልፈቀደ ሥልጣን ያለው አካል ማኅበሩን በመወከል ፍትሐ ብሔር ክስ ይመሠርታል።

4. የውስጥ ቁጥጥርና የጠቅላላ ጉባኤ ሚና

አንቀጽ 32(6)፣ 32(7)	ጠቅላላ ጉባኤ የኦዲት ሪፖርትን መርምሮ ውሳኔ ይሰጣል፤ የሥራ ሪፖርቶችን ስምቶ ተገቢውን ውሳኔ ይወስናል።
አንቀጽ 36-37	ቢያንስ ሦስት አባላት ያሉት የቁጥጥር ኮሚቴ ለጠቅላላ ጉባኤ ተጠሪ ነው። የሥራ አመራር ኮሚቴ ኃላፊነቱን በትክክል መወጣቱን፣ የማኅበሩ ገንዘብና ንብረት በትክክል ሥራ ላይ መዋሉን፣ እንዲሁም ሥራዎች በሕግና በመተባበሪያ ደንብ መሠረት መከናወናቸውን ይከታተላል፤ የጠቅላላ ጉባኤ ውሳኔዎችን ያስፈጽማል።
አንቀጽ 33(2)	የሥራ አመራር ኮሚቴ በድምፅ ብልጫ ሲወስን ወይም ከጠቅላላ አባላት አንድ ሦስተኛው ሲጠይቅ አስቸኳይ ጠቅላላ ጉባኤ በ15 ቀን ቅድመ ማስታወቂያ ሊጠራ ይችላል።
አንቀጽ 34(5)	የሥራ አመራር ኮሚቴ አባላት በማናቸውም ምክንያት ሥልጣናቸውን ሲለቁ በሥራ ዘመናቸው ያከናወኑት ተግባር እንዲመረመር ግዴታ አለባቸው።
አንቀጽ 35(7)	የትርፍ ክፍፍል በጠቅላላ ጉባኤ በጸደቀ የኦዲት ሪፖርት መሠረት ይከናወናል።

5. የባለሥልጣኑ ሚናና ሌሎች ተጓዳኝ ድንጋጌዎች

አንቀጽ 70(2)፣ 70(4)	ሥልጣን ያለው አካል አንድ ወጥ የሂሳብ አያያዝ ሥርዓት ይዘረጋል፤ ኢንስፒክሽን፣ ኦዲትና የሕግ አገልግሎት ይሰጣል።
አንቀጽ 70(5)	የማኅበራትን የብቃት ደረጃ ይገመግማል፣ ያረጋግጣል፣ የደረጃ ዕውቅና ይሰጣል።
አንቀጽ 21(4) ሀ	ፌዴሬሽኖች ለአባል ዩኒየኖች የኦዲት አገልግሎት ማመቻቸትና መስጠት ይችላሉ።
አንቀጽ 10(9)-(11)	ማኅበር ከተቋቋመበት ዓላማና መርህ ውጭ ሲንቀሳቀስ ሥልጣን ያለው አካል እንቅስቃሴውን ሊያገድ ይችላል፤ በ30 ቀናት ውስጥ ማገዱ ካልተነሳ ሕጋዊ የማፍረስ እርምጃ ሊወስድ ይችላል።
አንቀጽ 55(1) ሠ	የኦዲት ሪፖርት ማኅበሩ ኪሳራ ላይ መሆኑን ካሳየ፣ ሥልጣን ያለው አካል ጉዳዩ የማኅበሩን ህልውና እንደሚያሳጣ ካረጋገጠና ጠቅላላ ጉባኤው ካጸደቀ ማኅበሩ ይፈርሳል።
አንቀጽ 46	የኦዲት አገልግሎት ወጪን ለመሸፈን የገብረት ሥራ ማኅበራት ፈንድ ሊቋቋም ይችላል።

6. ከአገልግሎት መግለጫው ጋር ያለ ግንኙነት

«ዓመታዊ ሒሳብ ኦዲት»	አንቀጽ 50(1)-(2)
«ኢንስፒክሽን»	አንቀጽ 52፣ 70(4)
«የብቃት ምዘና»	አንቀጽ 70(5)

«ሕጋዊነትና ጤናማነት መስታተል»	አንቀጽ 37(1)–(3)፣ 10(9)፣ 54
«የኦዲት ግኝቶች ለጠቅላላ ጉባኤ ይቀርባሉ»	አንቀጽ 50(3)፣ 32(6)
«ከአመራሩ ጋር ተወያይተው»	አንቀጽ 54(2) (የመከላከያ ዕድል)። ማስታወሻ፦ አዋጁ ከአመራር ጋር ውይይት በአጠቃላይ ደረጃ አይደነግግም፤ ይህ ድንጋጌ ጉዳዩ ለሚመለከተው ሰው የመከላከያ ዕድል ብቻ ይሰጣል።
«ውሳኔዎች ተፈጻሚ መሆናቸውን መስታተል»	አንቀጽ 37(1)፣ 37(4) – ይህ በአዋጁ የቁጥጥር ኮሚቴ ተግባር ነው። ሥልጣን ያለው አካል በዚህ መልኩ በግልጽ የተመደበ ኃላፊነት የለውም።
«ድንገተኛ ጉብኝት»	አንቀጽ 52(1) ሥልጣን ያለው አካል በራሱ ተሳታፊነት ኢንሰፔክት ማድረግ እንደሚችል ይፈቅዳል፤ «ድንገተኛ» የሚለው ቃል ግን በአዋጁ ውስጥ አልተጠቀሰም።

7. ሌሎች ተዛማጅ ሰነዶች

1. የኅብረት ሥራ ማኅበራት አደረጃጀት መመሪያ (Cooperatives Organizational Directive)።
<https://www.moa.gov.et/wp-content/uploads/2024/08/Cooperatives-Organizational-Directive.pdf>
2. የፌዴራል ኅብረት ሥራ ኢጀኔሩ ማቋቋሚያ አዋጅ (FAOLEX) – በፌዴራል ደረጃ የሚቋቋሙ ማኅበራትን ሂሳብ ኦዲት ማድረግና ኢንሰፔክት ማድረግ እንደ ተግባር ይዟል። ዓመተ ምሕረቱ ከርዕሱ ብቻ የተገመተ ነው (2002 ዓ.ም. ይመስላል)።
<https://faolex.fao.org/docs/pdf/eth44185.pdf>
3. የሚኒስትሮች ምክር ቤት ደንብ ቁጥር 106/2004 – ለቀድሞው አዋጅ 147/1998 የወጣ፤ አሁን ሥራ ላይ ላይሆን ይችላል።
https://www.metaappz.com/References/ethiopian_laws/federal/re_106_2004/en/pdf
4. የአዋጅ 985/2016 ሌላ ቅጂ (metaappz)።
https://www.metaappz.com/References/ethiopian_laws/federal/pr_985_2016/en/pdf
5. የዜና ዘገባ (The Reporter) – ኮሚሽኑ የኅብረት ሥራ ኦዲት አፈጻጸም መመሪያ እያዘጋጀ እንደሆነና ኦዲትን ወደ የግል ድርጅቶች ለማዛወር እንዳቀደ ይገልጻል። ይህ ዘገባ እንጂ ኦፊሴላዊ ሰነድ አይደለም፤ መመሪያው መጽደቁ አልተረጋገጠም።
<https://www.thereporterethiopia.com/38181/>

ማስታወሻ፦ የውጭ ሰነዶች የተመለከቱት በፍለጋ ውጤት ቅንጣቢ መልክ ብቻ ነው፤ ሙሉ ይዘታቸው አልተነበበም። ከመጠቀም በፊት በራስዎ ያረጋግጡ። የኦዲትና ኢንሰፔክሽንን ብቻ የሚመለከት የተለየ መመሪያ PDF አልተገኘም።